

Шадеино-Український педагогічний університет
імені К.Д.Ушинського

На правах рукопису

КОЦАН ІГОР ЯРОСЛАВОВИЧ

**ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ
КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
ГЛУХИХ ШКОЛЯРІВ
МОЛОДШОГО ВІКУ**

13.00.03 - спеціальна педагогіка

**Автореферат
дисертації на здобуття вченого ступеня
кандидата педагогічних наук**

Одеса - 1995

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі дефектології і фізичної реабілітації Південно-Українського педагогічного університету імені К. Д. Ушинського

Наукові керівники - доктор біологічних наук, професор
В. В. Сермеев
- кандидат педагогічних наук, доцент
Б. П. Шеремет

Офіційні опоненти - доктор педагогічних наук, професор
В. Г. Григоренко
- кандидат педагогічних наук, доцент
Є. П. Синьова

Провідна організація - Кіровоградський педагогічний інститут
імені О. С. Пушкіна

Захист відбудеться "5" жовтня 1995 р. о 10 годині
на засіданні Спеціалізованої вченої ради К. 05. 004 із присвоєн-
ням вченого ступеня кандидата педагогічних наук в Південно-Ук-
раїнському педагогічному університеті за адресою: 270020,
м. Одеса, вул. Генуезька, 22

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотечі університету
(270020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26)

Автореферат розіслано "24" серпня 1995 року

Вчений секретар

Спеціалізованої вченої ради
кандидат педагогічних наук

О. В. Начинова

ЛНБ України ім. В. Стефаніка

00755409 (U)

ЛНБ ім. В. Стефаніка
АН України

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА І СТРУКТУРА РОБОТИ

Актуальність теми. Проблема соціальної адаптації глухих є однією із найважливіших у спеціальній педагогіці. В Україні у школах для глухих дітей розробляються різноманітні шляхи удосконалення навчання і виховання учнів, підготовки їх до життя і до праці у суспільстві. Ураження функцій слухового аналізу завдає великої шкоди психічному і фізичному розвитку дитини (Л. С. Биготський, 1966; Р. М. Воскіс, 1969; Т. О. Власова, 1972; А. Г. Зикеев, 1976; О. П. Гозова, 1977 та ін.).

У корекції порушень розвитку глухої дитини важливе значення має фізичне виховання (Н. Г. Байкіна, 1971-1992; В. В. Сермеєв, 1976-1992). За останні роки виконано ряд робіт, присвячених вивченню особливостей моторики глухих дітей (Т. В. Трофимова, 1979; М. С. Бессарабов; В. М. Зайцева, 1987; Н. С. Карабанова, 1993; Л. О. Чеханюк, 1993 та ін.). Результати цих досліджень свідчать про те, що як наслідок втрати слуху виникають вторинні дефекти: сповільнення у формуванні основних рухів; порушення функції рівноваги, точності рухів; зниження швидкості реакції; викривлення осанки; зниження показників глибини дихання і життєвої ємкості легень. Молодий шкільний вік є найсприятливішим в житті глухих школярів, бо якраз у цьому віці проходить інтенсивний розвиток рухових можливостей аномальних дітей, і вони знаходяться під постійним педагогічним впливом. Уроки фізичної культури, які проводяться у спеціальних школах, направлені на корекцію дефектів фізичного і функціонального розвитку глухих школярів. Але заняття фізичними вправами, які проходять двічі на тиждень, для досягнення корекційної ме-

ти недостатньо. Тому необхідно використовувати всі можливі форми занять фізичними вправами, у тому числі позаурочні, позашкільні і домашні завдання. Слід наповнити зміст цих занять коригуючими вправами, які направлені на виправлення індивідуальних дефектів у конкретних учнів. Для цього програма занять фізичною культурою повинна бути адресована не "середньому" учневі, як це було раніше, а містити індивідуальне дозування корекційних засобів, що пропонуються. З цією метою у програмі занять фізичною культурою доцільно виділяти базову підготовку учнів (або державний стандарт) і варіативну, яка враховувала б ступінь підготовки і інтереси кожної дитини, особливості регіону і можливості школи, сім'ї у реалізації таких занять (Б. В. Сергєєв, 1992). До цього часу такої програми для шкіл глухих не існує.

На основі аналізу спеціальної літератури і вивчення фактичного стану фізичного виховання у школах глухих України ми напевно право говорити про недостатню теоретичну розробленість проблеми фізичного виховання глухих школярів, що утруднює практичну діяльність учителів у виборі засобів, форм і методів організації і проведення занять з фізичної культури, спорту і ритміки у спеціальних школах.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в розробці корекційного змісту, форм і методів фізичного виховання глухих школярів молодших класів. У відповідності з метою дослідження були поставлені такі **Завдання**:

- 1) вивчення особливостей фізичного розвитку, сформованості основних рухів і рухових можливостей у глухих дітей 7-10 років у порівнянні з нормою;
- 2) визначення допустимих фізичних навантажень у вправах

різного характеру для глухих школярів I-IV класів:

3) визначення корекційного змісту, форм і методів фізичного виховання для дітей даного контингенту;

4) розробка програми з фізичної культури і методичних рекомендацій для молодших класів шкіл глухих.

Об'єкт дослідження - діти з порушенням слуху у процесі фізичного виховання.

Предмет дослідження - зміст, форми і методика фізичного виховання, психолого-педагогічні умови корекції рухових порушень і дефектів фізичного розвитку глухих школярів I-IV класів.

Методологічна основа і методи дослідження. Методологічною основою дослідження послужили теоретичні положення Л. С. Виготського про складну структуру аномального розвитку дитини, про первинні і вторинні прояви дефектів, про компенсацію порушених функцій, зону найближчого розвитку. Виходячи із фундаментальних праць Р. Н. Боскіс, Т. О. Власової, О. П. Гозова, А. Р. Зикєєва про структуру дефектів у глухої дитини і мети цього дослідження були застосовані такі методи: критичний аналіз першоджерел; вивчення стану фізичного виховання у школах глухих; антропометричні виміри; тестування рухових якостей і сформованості основних рухів; пульсометрія; педагогічні спостереження і педагогічний експеримент; статистична обробка отриманих результатів.

Робоча гіпотеза цієї роботи полягала у припущенні, що спеціально розроблена програма корекційно-педагогічних і організаційних заходів з диференційованого фізичного виховання, у якій враховано особливості формування рухових можливостей і якостей, фізичного розвитку і сформованості основних рухів

глухих школярів початкових класів, дасть можливість подолати існуючі дефекти розвитку і наблизить глухих дітей до норми, що, в кінцевому результаті, буде сприяти розширенню можливостей їх соціальної адаптації.

Наукова новизна і особистий внесок автора полягає в тому, що вперше були визначені рівні фізичної підготовленості глухих учнів I-IV класів. Виявлені можливості підвищення ефективності процесу фізичного виховання молодших глухих школярів і збільшення їх рухової активності за рахунок раціонального використання різноманітних засобів, методів і форм організації диференційованого фізичного виховання.

Теоретичне значення дисертації для сурдопедагогіки, а також теорії і методики фізичного виховання аномальних дітей полягає у виборі і систематизації засобів, які мають найбільший коригуючий ефект для глухих школярів, у розширенні можливостей організації рухової діяльності глухих дітей за рахунок позаурочних і позашкільних форм занять фізичними вправами, у розробці методу індивідуальних фізичних навантажень для глухих школярів початкових класів, у насиченні мовної практики глухих дітей словами і спеціальними термінами, які відображають специфіку уроку фізичної культури в школі глухих.

Практичне значення роботи полягає у визначенні допустимих фізичних навантажень різного характеру для глухих школярів молодших класів. Результати цього дослідження допоможуть вчителям шкіл глухих і вихователям у виборі засобів для корекції рухових порушень, у визначенні дозування навантажень у вправах на силу, витривалість, гнучкість, рівновагу і точність рухів.

Втілення результатів дослідження. На основі виявлених

особливостей фізичного розвитку і духових особливостей глухих школярів молодших класів розроблена і опублікована програма і методичні рекомендації з організації диференційованого фізичного виховання учнів I-IV класів шкіл глухих.

Апробація і реалізація результатів дослідження. Матеріали дослідження доповідались і обговорювались на Всеукраїнській науковій конференції "Актуальні проблеми оздоровчої фізичної культури" (Львів, 1994), на наукових конференціях Південно-Українського педагогічного університету імені К.Д.Ушинського (1993-1995) і Волинського державного університету імені Лесі Українки (1992-1995). Реалізація висновків дисертаційної роботи буде здійснюватись в системі спеціальних шкіл на території України.

Публікації. Основний зміст дисертаційної роботи висвітлено в 4 публікаціях, у числі яких програма з фізичної культури для учнів I-IV класів шкіл глухих, яка виконана на замовлення Міністерства освіти України (1994) і методичні рекомендації "Лікарсько-педагогічний контроль в процесі фізичного виховання в школі глухих" (Одеса, 1994).

Обсяг і структура роботи. Дисертація викладена на 175 сторінках машинописного тексту і складається із вступу, п'яти розділів, висновків і списку літератури (176 джерел). Робота ілюстрована 36 таблицями і 6 малюнками.

Основні положення, які виносяться на захист:

1. Глухі школярі I-IV класів за всіма показниками фізичного розвитку (за винятком довжини тіла) відстають від своїх нормальних ровесників. Втрата слуху по-різному відбивається на розвитку духових можливостей: найбільш виражене відставання у показниках рівноваги, точності, швидкості. Утруднення в

регуляції локомоції призводить до запізнення у формуванні основних рухів у глухих дітей у порівнянні з нормальними однолітками.

2. У системі фізичного виховання глухих школярів найбільш важливіше значення має індивідуальне дозування навантаження. Момент зниження м'язової працездатності і збільшення фізіологічної вартості одиниці виконаної роботи є сигналом до припинення навантажень, оскільки його продовження може зашкодити здоров'ю аномальної дитини.

3. Розширення рухової активності глухих школярів початкових класів за рахунок використання різноманітних позаурочних форм організації занять, насичення їх корекційним змістом, врахування індивідуальних особливостей в розвитку рухових можливостей дають помітний ефект у виправленні дефектів, які є у глухих дітей.

ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується актуальність проблеми, визначається її новизна і практичне значення, формулюються основні положення, які виносяться на захист.

Розділ I є оглядом літератури, в якому міститься як аналіз класичних праць фізіологів, психологів, педагогів про значення аналізаторних систем в розвитку дитини у нормі і патології (І. М. Сеченов, 1947; І. П. Павлов, 1951; А. Р. Лурія, 1955; В. Г. Ананьєв, 1960; І. Б. Тьомкін, 1957; М. І. Зємцова, 1956) так і роботи сурдопедагогів (Р. М. Боскіс, 1963; А. В. Нейман, 1961; Л. С. Виготський, 1966; Т. О. Власова, М. С. Певзнер, 1973; О. П. Гозова, 1977; В. М. Синьов, М. Д. Ярмаченко, 1976 та ін.) і спеці-

злістів фізичного виховання, які обґрунтували значення цілеспрямованих і структурно оформлених рухів як фактора корекції фізичних і психічних недоліків, які є у глухих дітей (А. О. Костянян, 1963; Р. Д. Бабенкова, 1965; Н. Г. Байкіна, 1971; В. О. Какузін, 1972; Г. Ф. Козирнов, 1973; Н. С. Бессарабов, 1979; В. В. Сермеєв, 1992 та ін.).

В. А. Рябичевим (1966) було встановлено, що функціями, які найбільше "страждають" при глухоті є стійкість тіла і швидкісні пії. Пізніше у роботах Н. С. Бессарабова (1979); Ю. Р. Саложнікова (1985); І. М. Лякової (1992); Л. О. Чеханюк (1993) було показано, що можна тренувати функції вестибулярного апарату при систематичних заняттях акробатикою, спортивними іграми, гімнастиком та ін. При цьому у аномальних дітей удосконалюється і інші аналізаторні системи - рухова, зорова, тактильна (Р. Д. Бабенкова, 1965; Р. Н. Азарян, 1974; Л. Ф. Касаткін, 1983; Н. А. Остапенко та ін.). Слід відзначити, що для вдосконалення аналізаторних систем організму у практиці фізичного виховання глухих школярів використовується недостатня кількість спеціальних вправ, які направлені на корекцію дефектів моторної сфери глухих дітей. Тому одним із завдань дисертаційної роботи було насичення змісту фізичного виховання глухих дітей вправами корекційного спрямування.

На сучасному етапі стан рухового аналізатора вивчено неоднаково для глухих дітей різного віку і статі. Практично відсутні дані про системний підхід при вивченні моторики глухих дітей молодшого шкільного віку, який є найсприятливішим для розвитку швидкості, сили, швидкісно-силових якостей і гнучкості. Незважаючи на те, що дослідники визнають негативний вплив глухоти на рухову сферу дітей, питання формування у них рухів

в умовах дефекту слуху вивчені недостатньо. У зв'язку з цим, є актуальним з'ясування особливостей фізичного розвитку і сформованості основних рухів і рухових якостей у глухих школярів 7-10 років у порівнянні з ровесниками із збереженим слухом.

Роботи В. В. Сермєєва із співробітниками (1974-1992) доведено, що для аномальних дітей при систематичних заняттях фізичними вправами дуже важливо точно дозувати м'язову роботу з тим, щоб навантаження, які виконуються, були ефективними з точки зору тренування і корекції, але ненадмірними, бо це може призвести до несприятливих зрушень в організмі дітей. Такі рекомендації з індивідуального дозування фізичних навантажень при виконанні вправ різного характеру в літературі виявлено не було, що і визначило одне із завдань цього дослідження.

Таким чином, аналізуючи стан проблеми фізичного виховання глухих дітей, ми прийшли до висновку, що глухота не обмежує можливості фізичного розвитку дітей, але потребує застосування спеціальних форм, засобів і методів фізичного виховання.

У розділі II розглядаються завдання, методи і організація проведеної роботи на базах школи глухих № 91 м. Одеси і школи-інтернату м. Володимир-Волинського (Волинська область).

Дослідження складалось із декількох етапів. На першому етапі (1992-1993 роки) вивчався стан фізичного розвитку і рухових можливостей глухих школярів I-IV класів та діапазон індивідуальної різниці в межах одного класу.

На другому етапі (1993-1994 роки) визначалась межа допустимих фізичних навантажень у вправах на силу, швидкість, витривалість, рухливість у суглобах, рівновагу і точність.

На третьому етапі (1993-1995 роки) на основі виявлених типових дефектів фізичного розвитку і рухових якостей глухих учнів I-IV класів стала можливою розробка корекційного диференційованого фізичного виховання для початкових класів шкіл глухих.

Для реалізації запропонованого змісту фізичного виховання була розроблена комплексна програма, до складу якої входять як урочні, так і позашкільні форми занять фізичними вправами, котрі мають корекційне спрямування.

Завданням четвертого етапу була перевірка ефективності розробленої системи фізичного виховання у педагогічному експерименті.

Розділ III містить характеристику особливостей фізичного розвитку і рухових особливостей школярів з порушеним слухом.

Фізичний розвиток як один із об'єктивних показників здоров'я свідчить про рівень ефективності корекційних фізкультурно-оздоровчих і лікувальних заходів у спеціальних школах і відображає вплив численних факторів зовнішнього і внутрішнього середовища на організм дітей. У зв'язку з тим, що результатами проведених досліджень було встановлено зв'язок сенсорної недостатності дітей із зниженням їх рухової активності, ми припускали, що у глухих молодших школярів можуть відрізнятися від вікової норми і показники серцево-судинної та дихальної системи. Тому було організовано обстеження фізичного розвитку і деяких показників серцево-судинної та дихальної систем глухих учнів і школярів масової школи I-IV класів.

Виявлено, що і для глухих і для дітей із збереженим слухом в період від 7 до 10 років відбувається практично однакове збільшення довжини тіла (на 8-12% у глухих і 7-11% у нор-

мальник). Для хлопчиків різниця цього показника між нормальними і глухими становить 2,4%, а глухі дівчатка за довжиною тіла не поступаються ровесникам із масової школи.

За цей же час маса тіла значно змінюється: у глухих хлопчиків збільшення становить 31%, у дівчаток - 40%, а для учнів масової школи - відповідно 31% і 50%.

У величині окружності грудної клітки у глухих дітей і ровесників із збереженим слухом різниці незначні, а приріст життєвої ємності легень за період навчання у початковій школі становить 3-3,2%.

Показники пульсу і частоти дихання у спокої дещо вищі у глухих дітей, ніж у нормальних, а після стандартного навантаження у вигляді 20 присідань реакція серцево-судинної і дихальної систем за спрямуванням і вираженістю однакова для дітей з відсутнім і збереженим слухом. Але при інтенсивнішій м'язовій роботі у вигляді 10-секундного бігу різниця в реакції стає помітною і становить 6% у показниках частоти серцевих скорочень і 11% у показниках частоти дихання.

Таким чином, глухі школярі 7-10 років за всіма показниками фізичного розвитку (за винятком довжини тіла) поступаються своїм ровесникам із масової школи.

Оскільки більша частина дітей молодшого шкільного віку із втратою слуху ще не оволоділа звуковою мовою, то можна було припустити, що показники зовнішнього дихання в них будуть нижче вікової норми. Це підтвердилось при співставленні величини життєвої ємності легень у глухих школярів і учнів із збереженим слухом. Було виявлено, що показники життєвої ємності легень на 6-10% нижчі у глухих дітей 7-10 років в порівнянні з учнями масової школи.

Отже, здійснюючи корекційно-виховну роботу в школах глухих, необхідно звертати увагу на корекцію конкретних дефектів у фізичному розвитку дітей і обов'язково використовувати вправи, які підвищують протездатність дихальної системи.

З метою встановлення ступеня ураження рухових можливостей у глухих школярів молодшого віку було обстежено 80 дітей, у яких виявлені різні рівні розвитку всіх рухових якостей і їх складових. Доведено, що втрата слуху не однаково відбивається на розвиткові фізичних якостей. Найбільш "страждає" функція рівноваги. Показники глухих дітей нижчі, ніж у нормальних у семилітньому віці в 6 разів, а до 10 років відставання зменшується до 3 разів. Слід відмітити значні індивідуальні коливання цього показника в межах одного класу. Мінімальна величина від максимальної може відрізнитись у 15 разів. В той же час у глухих дітей, які займаються у спортивних секціях, показники рівноваги можуть не тільки відповідати, а й перевищувати такі ж показники в однолітків з нормальним слухом.

Дещо менше, але все-таки помітно, що глухі школярі поступаються дітям із нормальним слухом за показниками швидкості рухів (на 40-70%), ще менше - за рухливістю в суглобах (2-12%) і витривалості (8-13%). Найменші розбіжності від нормальних глухі діти проявляють у величинах кистевої і станової сили. Різниця у показниках коливається в межах від 0% до 6% і лише для дев'ятирічних дітей становить 10-19%.

Найменш вивченою у глухих учнів є точність рухів, здатність виконувати рухи у просторі, в часі і за ступенем м'язових зусиль у повній відповідності із завданням. У молодшому шкільному віці відбувається інтенсивний розвиток природних локомоцій - ходьби, бігу, стрибків, метання, лазіння. Основні

руки є головним засобом підвищення обсягу рухової активності глухих дітей, і в той же час - базовою основою майже усіх форм занять фізичними вправами. У зв'язку з цим необхідно було виявити рівень сформованості основних рухів у глухих школярів I-IV класів і співставити їх з віковою нормою. Оцінку сформованості основних рухів проводили як за їх результативністю (кількісному показнику), так і за якісними характеристиками (за методикою О. В. Начинойої, 1988). Виявлено, що глухі діти відстають від повесників з нормальним слухом не тільки за результатами кодьби, бігу, стрибків і метання, але й допускають значні помилки при виконанні цих рухових дій. Вони потребують більше часу для формування основних рухів.

У розділі IV викладені результати дослідження допустимих фізичних навантажень для глухих школярів. Вивчаючи можливість індивідуального дозування навантажень різного характеру для глухих школярів I-IV класів, ми використовували теоретичні положення Н. Г. Озоліна (1959), В. С. Фарфеля (1962), Б. В. Сермеева (1974), О. П. Сорокіна із співробітниками (1977) про стадійність розвитку процесу стомлення. Глухі учні виконували вправи швидкісного, силового, швидкісно-силового характеру на точність, гнучкість до першої стадії стомлення, а при навантаженнях на витривалість - до початку другої (Б. В. Сермеев, 1974). Виявлені наступні межі допустимих фізичних навантажень у вправах різного характеру для глухих школярів 7-10 років (таблиця 1).

У розділі V запропоновані зміст, форми і методика корекційного фізичного виховання глухих школярів молодших класів.

Таблиця 1

Межі допустимих фізичних навантажень у вправах різного характеру для глухих школярів 7-10 років

Характер вправ	Діапазон допустимих навантажень	
	нижня межа	верхня межа
на гнучкість	15-20 повторень (плечовий суглоб) 20-25 повторень (кульшовий суглоб) 25-30 повторень (хребетний стовп)	досягнення максима- льної амплітуди плюс 8-10 повторень
на швидкість	2-3 повторення протягом 8-10 сек. через 1-1,5 хв. відпочинку	момент зниження результату і роз- витку 1-ої стадії стомлення
на витривалість	до 1-ої стадії стомлення	початок 2-ої стадії стомлення
на стрибучість	3-4 стрибка з мак- симальною інтенси- вністю до моменту зниження максима- льного результату	зниження результату стрибка і розвитку 1-ої стадії стомлення
на рівновагу	2 повторення	зниження результату

Результати обстеження глухих учнів I-IV класів дозволили виявити типові дефекти у їх фізичному і функціональному розвитку і рівні рухових можливостей. З метою корекції даних дефектів нами запропоновано зміст, розширені форми і доповнені методичні вказівки із проведення занять фізичними вправами у спеціальній школі глухих. Було складено експериментальну комплексну програму з фізичного виховання, у якій поєднано всі форми шкільної фізичної культури. Зміст занять був насичений коригуючими вправами, а їх дозування обов'язково повинно носити індивідуальний характер. Запропоновані вправи сприяють розвитку рівноваги і точності рухів, збільшують швидкість сенсо-моторної реакції, допомагають сформувати основні рухи у глухих дітей за короткий термін і якісніше.

Запропонована програма складається із чотирьох розділів. Перший розділ містить фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня: гімнастика до навчальних занять, фізкультурні хвилини під час уроків, фізичні вправи і рухливі ігри на продовжених перервах, щоденні фізкультурні заняття в групах продовженого дня.

До другої частини програми входить матеріал для уроків фізичної культури. Ця частина складається із таких розділів: теоретичні відомості, гімнастика з елементами ритміки, легка атлетика, лижна підготовка, рухливі ігри, плавання. Запропонована приблизна сітка годин, даються рекомендації з плануванням, організації і методики проведення уроків. Особлива увага в програмі звертається на необхідність здійснення контролю за фізичним розвитком і руховою підготовленістю учнів.

У третій частині об'єднано зміст позакласних форм фізич-

ного виховання: заняття у спортивних секціях, гуртках фізично-ї культури, групах з корекції рухових порушень.

У четвертій частині викладено зміст загальношкільних фізкультурно-масових і спортивних заходів: щомісячних днів здоров'я і спорту, внутрішкільних змагань, туристичних походів і зльотів.

Для перевірки ефективності запропонованої програми з фізичного виховання глухих учнів I-IV класів був організований експеримент на базі школи глухих № 91 м. Одеси і школи-інтернату м. Володимир-Волинського. До і після експерименту у глухих учнів експериментальної і контрольної групи була проведена оцінка фізичного і функціонального розвитку (за 9 тестами) та рухових можливостей (за 11 тестами):

Протягом року заняття за експериментальною програмою у школярів експериментальних груп відбулися значні зрушення рухових якостей. Значно точніше вони стали сприймати часові, просторові і силові характеристики рухів. Помітні зрушення за експериментальний період відбулися у глухих дітей і за показниками стійкості тіла. За деякими показниками глухі школярі не тільки наблизились до норми (швидкість, точність, витривалість), але й перевершили аналогічні дані учнів масової школи (гнучкість, швидкісно-силові якості). Виявлене поліпшення рухових можливостей глухих дітей привело до підвищення результативності рухових дій і їх якісної оцінки. За експериментальний період глухі діти значно краще, ніж їх однолітки з нормальним слухом удосконалили техніку ходьби, бігу, стрибків, метання.

Розроблений нами зміст фізичного виховання і його виконання у різноманітних формах організації, заняття фізичними

ДНБ ім. В. Стефаника
АН України

вправами вплинув на багатофункціональний стан глухих учнів. Діти експериментальної групи за рік занять стали на 3-5 см вищими і на 2-6 кг важчими, а у контрольній групі відповідно - на 1-3 см і 1-5 кг. Поліпшились показники дихальної функції: окружність грудної клітки збільшилась на 4-5%, достовірно змінилась життєва ємкість легень - на 13-17%, частота дихання у спокої знизилась на 8%, частота серцевих скорочень - на 4,9%. Два останні показники свідчать про економізацію у роботі кардіо-респіраторної системи глухих школярів. У контрольній групі зміна аналогічних показників була менш значною, що свідчить про необхідність удосконалення існуючої програми з фізичного виховання для шкіл глухих.

Результати проведеного експерименту показали, що правильна організація рухової активності глухих дітей відкриває великі можливості для корекції дефектів, які є у глухих учнів.

З метою різнобічного розвитку глухих школярів, підвищення психо-емоційного тону, можливостей до самообслуговування, формування життєво важливих рухових умінь і навиків, підготовки їх до професійної діяльності необхідно використати не тільки урочні, але й позаурочні форми занять фізичними вправами, насичуючи їх корекційним змістом.

Проведене нами педагогічне дослідження переконує, що розширення рухової активності глухих учнів початкових класів за рахунок цілеспрямованих, структурно оформлених і відповідно дозованих фізичних вправ, що включені до комплексної корекційної програми з фізичного виховання, яка охоплює по суті всі форми занять фізичними вправами в спеціальних школах, дає значний ефект у виправленні існуючих у глухих дітей дефектів. В результаті за багатьма показниками рухової сфери глухі діти

досягають рівня ровесників із масових шкіл, що розширює їх можливості подальшого навчання і соціальної адаптації в цілому.

ВИСНОВКИ

1. За період навчання в початковій школі глухі і нормальні діти виявляють однакову направленість в динаміці показників фізичного розвитку: довжина тіла збільшується на 8-12% у глухих і 7-11% у дітей із збереженим слухом; маса тіла змінюється значніше: (на 31% у глухих хлопчиків і 40% у дівчаток, а для нормальних - відповідно 31% і 50%); у показниках життєвої ємкості легень суттєвої різниці не виявлено, оскільки приріст і в тих і в інших становить 3-3,2%.

2. Втрата слуху негативно відбивається на розвитку рухових якостей. Найбільше глухі діти відстають від нормальних ровесників за показниками рівноваги, точності, швидкості (на 40-85%), менше - за рухливістю в суглобах (2-12%) і витривалістю (8-13%). За величинами кистевої і станової сили різниця між глухими і нормальними дітьми незначна.

3. Нездатність глухих учнів I-IV класів до управління своїми локомоціями призводить до гальмування темпів формування основних рухів. "В ходьбі, бігові, стрибках, метанні діти з утраченим слухом поступають до ровесникам як за кількісними так і за якісними характеристиками.

4. Величини частоти серцевих скорочень і частоти дихання в спокої у глухих дітей 7-10 років дещо вище, ніж у нормальних, а більш виражене збільшення цих показників після стандартного швидкісного навантаження свідчить про меншу адаптова-

ність кардіореспіраторної системи глухих до інтенсивної м'язевої діяльності.

5. Застосування систематичних знань фізичними вправами з метою корекції порушень у руховій сфері глухих школярів 7-10 років потребує дотримання принципу індивідуального дозування навантажень. Верхніми допустимими межами навантажень є досягнення стабільності максимальної амплітуди у вправах на гнучкість, зниження результату в момент початку першої стадії стомлення у вправах на швидкість, силу, стрибучість, рівновагу, точність і зниження м'язової праездатності при підвищенні фізіологічної вартості роботи у вправах на витривалість.

6. Запропонована програма з фізичного виховання глухих школярів початкових класів, базова частина якої містить державний стандарт з фізичного виховання у школах, а друга варіативна частина враховує інтереси дітей і конкретні можливості в організації та проведенні щоденних фізкультурних занять, дає можливість підвищити до необхідного рівня рухову активність глухих дітей.

7. Заняття протягом навчального року за запропонованою експериментальною програмою виявили значні зрушення у показниках моторики глухих дітей. За величинами швидкості, точності, витривалості вони наблизились до аналогічних даних учнів масової школи, а за гнучкістю і швидкісно-силовими якостями навіть перевершили їх. Виявлене поліпшення рухових можливостей глухих учнів привело до підвищення результатів техніки ходьби, бігу, стрибків, метання. Достовірно (в 1,5 рази) збільшилась стійкість тіла.

Основні положення дисертації викладені в наступних публі-

капіях:

1. Комплексная программа по физическому воспитанию глухих школьников младших классов. - Киев: МО Украины, 1994.

2. До методики діагностики рухових порушень у глухих школярів //Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури в Україні. - Луцьк, 1994. - С. 478-479.

3. Врачебно-педагогический контроль в процессе физического воспитания глухих школьников //Методические рекомендации для учителей физкультуры школ глухих. - Одесса, 1994. Соавторы Сергеев В. В., Сергеева А. Р., Кудряшов Н. В.

4. Про дослідження допустимих фізичних навантажень для глухих школярів молодших класів //Матеріали XXXXI наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів ВДУ. - Луцьк, 1995.

Котан Игорь Ярославович "Педагогические основы коррекционной работы по физическому воспитанию глухих школьников младшего возраста". Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.03 - специальная педагогика. Южно-Украинский педагогический университет имени К. Д. Ушинского, Одесса, 1995. Выявлено отставание глухих учащихся начальной школы от слышащих сверстников по показателям физического развития и уровню двигательных качеств. Предложена новая программа физического воспитания учащихся I-IV классов школ глухих, в которой основное внимание уделяется коррекции недостатков физического развития глухих и расширению их речевой практики за счёт специальных слов и терминов.

Kotsan Igor Yaroslavovitch "Pedagogical bases of correction on physical training of deaf schoolchildren of younior classes". The Dissertation is submitted for a Candidate degree of pedagogical sciences specializins in 13.00.03 - special pedagogics. South-Ukrainian pedagogical University named after K. D. Ushinsky, Odessa 1995. Lassins behind of deaf pupils in primary school from those coevals who can hear as to physical development and the level of moving abilities is revealed. A new programme of physical training of pupils of I-IV classes in schools for deaf children and developing their speaking practice by means of special words and terms is proposed.

Програма з фізичного виховання, корекція духових дефектів глухих, глухі учні та ровесники із збереженням слухом, індивідуальне дозування навантаження, спеціальна школа для глухих.

КІВЕРЦІВСЬКА РАЙОННА БІБЛІОТЕКА ЗАМ. 1798. ТИР. 100 1995 р.

454020

AB 32.827